

CODIFICAREA REGLEMENTĂRILOR – ELEMENT IMPLICIT ÎN PROCESUL DE REFORMARE A DREPTULUI INTERNAȚIONAL PRIVAT

Corneliu VRABIE, dr., lector univ.,
Universitatea de Stat „Alec Russo” din Bălți;

Ion DĂNOI, dr., lector univ.,
Universitatea de Stat „Alec Russo” din Bălți

Résumé: *L’adoption, en 2002, du Code Civil de la République de Moldova a marqué aussi la systématisation (codification) dans un compartiment séparé (Livre V) du droit international privé. Les normes conflictuelles du Code Civil, analysées cumulatif avec les dispositions du droit international privé insérées dans le Code de la famille de 2000 et celui de procédure civile de 2003, représentent aujourd’hui une réglementation sans précédent pour le droit international privé moldave. C’est pour quoi la codification des normes du droit international privé de la République de Moldova et la constitution d’une source unique pour cette branche ne s’impose plus avec l’impériosité antérieure.*

Mots-clés: *codification, normes conflictuelles, droit.*

Procesul galopant de globalizare, impunându-se tot mai obsesiv, schițează noi vectori în dinamica vieții sociale. Un impact evident al acestui proces îl regăsim și în materia dreptului internațional privat. În contextul poziției ocupate actualmente de Republica Moldova pe arena politică, economică și social-culturală internațională și, ținând cont de tendințele tot mai pronunțate ale statului nostru de a se implica activ în diversele domenii ce interesează circuitul valoric interstatal și, mai ales, deplasarea persoanelor în spațiul european, se impune, în mod imperios, adoptarea unui cadru juridic corespunzător ce ar garanta, ar simplifica și ar proteja eficient un asemenea circuit. Evident că relațiile cu element de extraneitate vizează cu prioritate circuitul civil. Un asemenea gen de relații juridice provoacă o serie de situații specifice, care necesită o reglementare la fel de specifică. În această ordine de idei, dreptul internațional privat necesită o reglementare minuțioasă, coerentă și lipsită de ambiguități, lucru realizabil prin revizuirea de soluții oferite și prin completarea lapsusului legislativ existent. Reforma dreptului privat al Republicii Moldova, materializată, în principal, prin codificări recente a reglementărilor de drept civil⁴⁹, al familiei⁵⁰ și cel al procedurii civile⁵¹, a condus la un spor de rezultate pozitive și în materia dreptului internațional privat.

Începând cu anii '60 ai secolului al XX-lea, dreptul internațional privat a cunoscut tendințe evidente de reformare în diferite state ale spațiului european. Punctul de plecare în această direcție a fost marcat de reforma adusă dreptului internațional privat portughez⁵².

---

⁴⁹ Codul civil al Republicii Moldova Nr.1107-XV din 6 iunie 2002, intrat în vigoare la 12 iunie 2003//*Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr.82-86/661 din 22.06.2002.*

⁵⁰ Codul familiei al Republicii Moldova Nr.1316-XIV din 26 octombrie 2000//*Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr.47-48/210 din 26.04.2001.*

⁵¹ Codul de procedură civilă al Republicii Moldova nr.225-XV, din 30 mai 2003, în vigoare din 12 iunie 2003//*Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr.20/234 din 12.06.2003*

⁵² Chiar dacă primul act codificat în domeniul dreptului internațional privat a fost Legea cehoslovacă de drept internațional privat din 1963, doctrina consideră că o reforma adevărată a început

După scurt timp, o reformare esențială au cunoscut sistemele de drept internațional privat al Spaniei⁵³ și cel al Austriei⁵⁴.

Câțiva ani mai târziu, reforma a continuat cu schimbările radicale avute loc în sistemele de drept internațional privat german⁵⁵, olandez⁵⁶, elvețian⁵⁷, grec⁵⁸, italian⁵⁹ și în cel al Cnezatului Lichtenshtein⁶⁰. Cel mai recent act normativ codificat european de ramură îl constituie Codul belgian de drept internațional privat, adoptat la 16 iulie 2004⁶¹.

Pentru dreptul internațional privat francez un rol important îl joacă practica judecătorească. Acest fapt explică, într-o oarecare măsură, situația de ce Codul civil francez din 1804 cuprinde în conținutul său un număr redus de norme conflictuale, cele mai multe din acestea fiind unilaterale. Din interpretarea acestora practica judecătorească a formulat câteva principii conflictuale, unele din acestea fiind incluse în legile referitoare la familie. Acest fapt a impus, la rândul său, suplinirea conținutului codului civil cu un anumit număr de norme conflictuale (art. 310, 311/14-311/18). Această realitate a dreptului internațional

---

cu modificările substanțiale ale Codului civil portughez din 1966 prin decretul-lege din 1977. Acest cod conține în prezent un compartiment aparte intitulat „Dreptul străinilor și conflictele de legi” (Titlul al III-lea al Cărții a IV-a).

⁵³ O modernizare a dreptului internațional privat spaniol a fost adusă prin Legea introductivă din 1974 la Codului civil din 1821, care s-a sondat cu modificarea acestuia. Schimbări ale codului în domeniul dreptului internațional privat au urmat în 1990 și în 2000.

⁵⁴ În 1978 în Austria a fost adoptată Legea federală cu privire la dreptul internațional privat intrată în vigoare la 1 ianuarie 1979. Legea acoperă multe instituții ale dreptului internațional privat, cum ar fi statutul persoanei, familia, succesiunea, drepturile reale, obligațiile civile, raporturile de muncă, delictele ș.a.

⁵⁵ În Germania, din 1896, raporturile de drept internațional privat erau reglementate de normele conflictuale cuprinse în Legea introductivă reglementărilor de drept civil (*Bürgerliches Gesetzbuch*) – BGB. Reforma dreptului internațional privat german începe cu data de 1 septembrie 1986, dată, în care a intrat în vigoare Legea cu privire la o nouă reglementare a dreptului internațional privat din 25 iunie 1986. Prevederile acestei legi au fost integrate în Legea introductivă, formând un compartiment dedicat dreptului internațional privat. Cu toate acestea, noua lege germană de drept internațional privat nu a adus la modificări substanțiale a normelor ce erau cuprinse în Legea introductivă, ci, mai degrabă, se caracterizează prin completarea lacunelor existente în reglementarea veche. Astfel, de exemplu, în cuprinsul legii au fost incluse integral regulile Convenției de La Roma din 1980 cu privire la legea aplicabilă obligațiilor contractuale. Legea din 1986 a cunoscut o nouă revizuire în 1997 (prin *Kindschaftsreformgesetz*).

⁵⁶ Reforma dreptului internațional privat olandez se materializează prin adoptarea a trei legi specifice în materia conflictelor de legi. Astfel, la 25 martie 1985 a fost adoptată Legea cu privire la conflictele de legi în materia divorțului, separației de corp și recunoașterea acestora. Pe 4 septembrie 1996 a fost adoptată Legea cu privire la conflictele de legi în materia succesiunii. În fine, pe 14 martie 2002 a fost adoptată Legea cu privire la reglementarea conflictelor de legi în materia filiației.

⁵⁷ Reforma dreptului internațional privat elvețian este atestată prin adoptarea la 18 decembrie 1987 a Legii cu privire la dreptul internațional privat. Legea respectivă este considerată a fi una dintre cele mai complete reglementări juridice în domeniu (conține 200 de articole).

⁵⁸ Reformă, reprezentată prin schimbările esențiale aduse reglementărilor din dreptul familiei (în 1982 și în 1983).

⁵⁹ Pe data de 31 mai 1995 a fost adoptată Legea cu privire la reforma sistemului de drept internațional privat italian (intrată în vigoare la 2 septembrie 1995).

⁶⁰ La 1 ianuarie 1997 au intrat în vigoare două legi speciale: Legea cu privire la dreptul internațional privat și Legea cu privire la persoane și organizații, menită să reglementeze statutul juridic al societăților comerciale.

⁶¹ Codul de drept internațional privat al Belgiei din 16 iulie 2004, intrat în vigoare la 1 octombrie 2004 (*Monitorul belgian din 27 iulie 2004*).

privat francez a condus, în a doua jumătate a secolului al XX-lea, la unele încercări de codificare a normelor conflictuale. În anul 1959, a fost prezentat primul proiect al legii de drept internațional privat. În baza acestui proiect, în 1969 a fost elaborat un nou proiect de lege în același domeniu. Noul proiect are ca repere principiile elaborate de practica judecătorească franceză și prevede, în același timp, un teren larg pentru instanțele de judecată de a formula în continuare reguli de soluționare a conflictelor de legi.⁶²

Un loc aparte în prezenta retrospectivă aparține reformei dreptului internațional privat englez. Alături de unele acte normative din domeniul dreptului privat din cadrul *statute law*, a fost adoptată Legea cu privire la contracte (referitor la legea aplicabilă acestora) – *Contract Act (applicable law)*. Această lege cuprinde în conținutul său ca drept conflictual în domeniul contractelor Convenția de la Roma din 1980 cu privire la legea aplicabilă obligațiilor contractuale. Fapt fără precedent pentru dreptul englezesc și, în general, pentru sistemul *common law*, reprezintă adoptarea în 1995 a Legii cu privire la dreptul internațional privat. Chiar dacă cuprinde, din punct de vedere al dreptului internațional privat englez, cele mai importante instituții, doctrina l-a calificat drept un izvor incomplet, necesitând reglementări suplimentare în domeniile dreptului internațional privat neacoperite de legea respectivă.⁶³

Reforma dreptului internațional privat din statele Europei de Vest a avut un impact considerabil și asupra modernizării sistemelor de drept internațional privat al statelor Europei Centrale și de Est. Unele state din această regiune a Europei au cunoscut o codificare a dreptului internațional privat încă din anii '60 ai secolului al XX-lea. Astfel, în Cehoslovacia, raporturile cu element de extraneitate erau reglementate de Legea cu privire la dreptul internațional privat adoptată în anul 1963⁶⁴. În Polonia, ca izvor în această materie servește Legea din 1965 cu privire la dreptul internațional privat⁶⁵. Dreptul internațional privat maghiar este reprezentat, sub aspect normativ, de Legea cu privire la dreptul internațional privat din 1979⁶⁶. În Iugoslavia, în 1983 a intrat în vigoare Legea din 1982 cu privire la solu-

---

⁶² Богуславский М.М., **Международное частное право**, Изд. Юристъ, Москва, 1999, р. 68; **Международное частное право**, под редакцией Г.К. Дмитриевой, Изд. Проспект, Москва, 2005, pp. 79-84.

⁶³ În acest sens, acest izvor al dreptului internațional privat englez nu poate fi privit decât cumulativ cu alte acte în materie, cum ar fi Legea din 1954 cu privire la termene străine de prescripție extinctivă; Legea din 1963 cu privire la succesiuni; Legea din 1968 cu privire la adopție; Legea din 1971 cu privire la recunoașterea hotărârilor judecătorești în materia divorțului și separației de corp; Legea din 1978 cu privire la imunitatea statului; Legea din 1982 cu privire la procedura civilă; Legea din 1984 cu privire la comerțul maritim; Legea din 1984 cu privire la termenele străine de prescripție extinctivă, Legea din 1988 cu privire la garantarea investițiilor multilaterale; Legea din 1996 cu privire la arbitraj ș.a.

⁶⁴ Legea dată a înlocuit legea de drept internațional privat din 1948. În prezent, această lege se aplică numai pe teritoriul Cehiei. Pe data de 1 ianuarie 1995, în Cehia, a intrat în vigoare Legea din 1 noiembrie 1994 cu privire la arbitraj în raporturile comerciale internaționale și executarea hotărârilor arbitrale. Prin această lege au fost modificate considerabil și completate reglementările legii din 1963. În 1991 în Cehia a fost adoptat Codul comercial care a înlocuit Codul comerțului internațional al Cehoslovaciei din 1963 (care are aplicabilitate, în prezent, numai pe teritoriul Slovaciei).

⁶⁵ Reglementările acestei legi sunt completate de reglementările Legii din 1962 cu privire la dreptul aerian, a Legii din 1963 cu privire la dreptul maritim și de normele Codului de procedură civilă din 1964.

⁶⁶ Legea maghiară de drept internațional privat este prezentată în doctrină ca fiind una din cele mai progresive reglementări de drept internațional privat din Europa (a se vedea Богуславский М.М., **op. cit.**, p. 65). Cu toate acestea, o reglementare prea amănunțită, cum cunoaște acest act normativ, ridică probleme legate de interpretarea și aplicarea în practică a normelor conflictuale.

ționarea conflictelor dintre lege și normele dreptului străin în anumite raporturi juridice (legea cuprinde 309 de articole). În prezent, legea se aplică în Serbia, Muntenegru, Slovenia și Horvatiia. Considerăm necesar, în contextul celor prezentate, de a aminti și reforma dreptului internațional privat din Turcia care s-a realizat prin adoptarea, în 1982, a Legii cu privire la dreptul internațional privat și la proces.

Pentru România rezultatele obținute în această direcție sunt evidente. Astfel, s-a reușit codificarea normelor de drept internațional privat în Legea nr.105 din 1992 cu privire la reglementarea raporturilor de drept internațional privat⁶⁷. Acesta este primul act de drept internațional privat codificat elaborat și adoptat în România.

În Republica Moldova, prin adoptarea Codului civil din 2002, reglementările de drept internațional privat au fost sistematizate (codificate) într-un compartiment separat, constituind ultima carte din cod – Cartea a V-a (întitulată: *Dreptul internațional privat*). Normele conflictuale din Cartea a V-a a Codului civil, analizate cumulativ cu reglementările de drept internațional privat din Codul familiei din 2000 (Titlul VI: *Reglementările relațiilor de familie cu element de extraneitate*) și cu acelea din Codul de procedură civilă din 2003 (Titlul IV: *Procedura în procesele cu element de extraneitate*), formează în prezent o reglementare fără precedent pentru dreptul internațional privat moldovenesc. Majoritatea normelor conflictuale le regăsim cuprinse în Cartea a V-a a Codului civil. Reglementarea actuală din domeniul dreptului internațional privat al Republicii Moldova, chiar dacă ne rezervăm dreptul asupra unor critici, sub aspect tehnic apare calitativ sistematizată, cuprinzând referiri la instituțiile reprezentative ale dreptului internațional privat.

În acest context, codificarea normelor de drept internațional privat al Republicii Moldova într-un izvor tipic de ramură nu se mai impune cu imperiozitatea de mai înainte. Cu toate acestea, considerăm că adoptarea unei legi de drept internațional privat și-ar găsi, totuși, justificarea din perspectiva unei eficiente armonizări și simplificări în conjunctura modificărilor de rigoare ulterioare.⁶⁸ Pe de altă parte, la o analiză mai atentă asupra conținutului dreptului internațional privat moldovenesc putem constata că acesta este inspirat, în mare parte, de sistemele de drept internațional privat ale statelor vecine. Incontestabilă, în acest sens, este influența legii române de drept internațional privat din 1992 asupra dreptului conflictual din legislația moldovenească în materia statutului personal, drepturilor reale, obligațiilor, succesiunilor, precum și în materia procesului civil internațional. La fel, unele

---

⁶⁷ Legea română nr.105/1992 cu privire la reglementarea raporturilor de drept internațional privat//*Monitorul Oficial al României, nr.245 din 1.10.1992.*

⁶⁸Trecând în revistă esențialele prevederi naționale de drept internațional privat din Republica Moldova, putem constata că titlul cărții a V-a din Codul civil nu corespunde întru totul conținutului său. Este evident că legiuitorul, intitulând astfel cartea a V-a, s-a referit, cu siguranță, la dreptul internațional privat ca ramură de drept. Or orice ramura de drept (lucru cunoscut de orice student de la anul I al Facultății de Drept) cuprinde **totalitatea normelor juridice ce reglementează** o anumită categorie de **raporturi juridice înrudite**. În această ordine de idei, chiar dacă majoritatea normelor dreptului internațional privat le regăsim cuprinse în Cartea a V-a a Codului civil, nu credem însă că acest fapt ar justifica atribuirea acestui compartiment din cod titlul unei ramuri de drept care, după cum apare enunțat mai sus, mai cuprinde norme ce le regăsim și în alte acte normative naționale. Nu am putea admite, astfel, ca un izvor de drept și, cu atât mai mult, un compartiment dintr-un izvor de drept să se identifice cu însăși ramura de drept, între acestea neexistând decât corelația de tipul parte-întreg. Mai mult decât atât, dreptul internațional privat se caracterizează prin dualitatea izvoarelor sale, conținând, ca ramură de drept, nu numai norme cuprinse în izvoarele naționale, ci și norme cuprinse în cadrul tratatelor internaționale. În concluzie, titlul cărții nominalizate, sub aspect terminologic, nu rezistă nici unei critici. Din acest considerent, credem că o denumire mai elocventă a Cărții a V-a din Codul civil ar fi *Normele conflictuale în domeniul raporturilor juridice civile cu element străin*.

prevederi ale Codului civil și ale Codului de familie ale Federației Ruse sunt transpuse în mod integral în actele normative similare ale Republicii Moldova. Pe de altă parte, reformarea dreptului internațional privat al Federației Ruse este similară dreptului moldovenesc. Astfel, până la adoptarea Codului civil din 2002, normele conflictuale nu cunoșteau o grupare într-o secțiune separată cum apar grupate în prezent (Partea a VI-a a Codului civil din 2002 este intitulată: ***Dreptul internațional privat***), ci erau localizate în diferite compartimente ale codului civil abrogat. O situație similară era caracteristică normelor conflictuale din domeniul familiei și normelor din domeniul procesului civil internațional.

În același timp, însă, o transpunere „neinspirată” a textelor de lege dintr-un alt sistem juridic, mai ales când legiuitorul operează, în procesul de elaborare a unui proiect de lege, cu mai multe sisteme de drept, poate da naștere la unele erori considerabile legate de reglementări confuze care conduc inevitabil la interpretări echivoce, fapt ce provoacă repercusiuni nu numai sub aspect teoretico-științific, dar și sub aspect practic, sistemul juridic moldovenesc servind ca un exemplu elocvent. Considerăm, în această ordine de idei, că revizuirea dreptului internațional privat moldovenesc este inevitabilă și necesară.